

“ONKOLOGIK KASALLIKKA CHALINGAN BEMORLARNING PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARI”

Masharipova Saida Rahimovna
Urganch RANCH Texnologiya Universiteti o'qituvchisi
Email: Saidamasharipova72@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi onkologik kasalliklar kechishi jarayonlari, onkologik kasallikka chalingan bemorlardagi psixologik holatlari, ushbu kasallikka chalingan bemorlarni davolashda psixologik ta'sirning ahamiyati, onkologik kasalliklarning patogenezi haqida qisqacha fikrlar keltiriladi. Onkologik kasalliklarni davolashda, eng avvalo bemorlarning ruhiyatini o'rganish lozimligi maqolada muhim o'rinni egallaydi.

Kalitso'zlar: Kasallik, onkologiya, da'vo, munosabat, tajriba, maqsad, baho, bemor, psixoonkologiya, ishonch, patologiya, patogenez, reabilitatsiya.

Bizga ma'lumki, kasalliklar ichida onkologik kasalliklarni bugungi kunda soni jihatidan ko'p uchaydigan va bevosit ruhiyat bilan bog'liq kasalliklar qatoriga qo'sha olamiz. Onkologik kasalliklar bilan yoshlar, ayollar, erkaklar, qariyalar birdek og'rinoqdalar. Saraton so'zini eshitganimizda eng avvalo ko'z oldimizga ushbu kasallikning qurboni bo'lgan bizga yaqin bo'lgan odam keladi, yoki o'zimiz azob chekishimiz mumkin. Butunjahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, onkologik kasalliklardan vafot etganlar soni yildan yilga ortib bormoqda. Onkologik hastalik - bu tanadagi ichki to'qimalarda o'sadigan, bora-bora rivojlani o'linga olib keladigan yomon sifatli o'simta. Ushbu kasalliklarni keltirib chiqaradigan sabablari turlicha bo'lishi mumkin.

Onkologik kasalliklarni turli xil kimyoviy kanserogenlar, biologik omillar xususan viruslar keltirib chiqarishi mumkin. Ularning barchasi dastlab DNK tuzilishi patologiyasiga olib keladi, natijada onkogen hujayralar faollanadi. Buning natijasida hujayralar nobud bo'lmasdan juda ko'p miqdorda ko'payadi va havfli o'smani keltirib chiqaradi. Statistik ma'lumotlarga qaraganda 95% hollarda saraton atrof-muhitning va yashash tarzining yomonligidan kelib chiqayotganligi qayd etilmoqda. Afsuski hali onkologik kasalliklarning to'laqonli da'vosi topilmagan. Shuni ta'kidlash joizki, eng yuqori foizlarda noto'g'ri ovqatlanish rejimida yashamayotganligimiz, ayniqsa tez tayyor bo'ladigan fast fudlarni iste'mol qilayotganligimiz ham o'sma kasalliklarini rivojlanishiga olib kelmoqda.

Bugungi kunda ko'plab davlatlarda kasallikni davolashda turli hil usullardan foydalanilmoqda, xususan, bemorlarni davolashning uch zanjirli bosqichidan foydalanilmoqda, ya'ni shifokor-bemor-psixolog. Shifokor va psixolog birgalikda, hamkorlikda bemorni davolash uchun astoydil kirishishadi. Bu esa bemorlarning ham ruhiy tomondan, ham fiziologik tomondan yordamni his qilishlariga va iloji boricha tezroq yaxshi natija bilan tuzalishlariga yordam beradi. Onkologik bemorlarga psixologik xizmat ko'rsatish o'ta muhim jarayon hisoblanadi, shuningdek davolash jarayoning uzviy bog'langan qismi desak bo'ladi. Onkologik kasalliklarga chalingan bemorlarni davolashda

eng dolzarb muammolardan biri ularning psixoemotsional holatining o'zgachaligi hisoblanadi.

Xavfli o'sma kasalliklari o'zida kuchli stress jarayonlariga, kuchli psixologik yuklamaga olib kelishi hech qaysimizga sir emas. Ushbu kasallikka chalingan bemorlarda psixologik jihatdan turlicha reaksiyalar paydo bo'ladi: masalan, do'stona reaksiya-intelekt rivojlangan insonlar uchun xos bo'lib, ular kasallik aniqlangan dastlabki kundan boshlab vrachning har bir ko'rsatmasini diqqat bilan tinglab, ularning har birini qoldirmagan holatda bajarishadi, o'zining shifokoriga ishonishadi va ularga qilgan yordami uchun chin ko'ngildan minnatdor bo'lishadi. Tinch reaksiya-barqaror emotsional jarayonlarga ega bo'ladigan, kuchli irodaga ega toifa hisoblanadilar, shifokor aytgan barcha davo tadirilarini, ko'rsatmalarni tizimli ravishda qabul qiladilar, davolash tartibiga qat'iy amal qiladilar.

Anglanmagan reaksiya-bu reaksiyalar patologik asosga ega bo'ladi, ko'pgina vaziyatlarda o'ziga xos himoya vazifani ham bajaradi, ushbu psixologik himoya shakli har doim ham foyda keltiravermaydi. Gumonsirovchi reaksiya-bemorlarda ko'pgina hollarda gumonsirash va o'z shifokoriga nisbatan ishonmaslik hissiyoti mavjud bo'ladi, shu sababli shifokor bilan qiyin muomalaga kirishadi. Davo muolajalari va ko'rsatmalariga jiddiy qaramaydilar. Natijada ko'pincha kelishmovchiliklar va nizoli vaziyatlar yuzaga kelib turadi. Sarosima va vahimali reaksiya-bemorlar aksariyat hollarda kuchli qo'rquv holatida bo'ladilar, ta'sirchan, ko'pincha tartibsiz, bir vrachga ishonmagan holda yana bir vrach orqali da'volanishni maqul ko'radigan bemorlar toifasi. Ularning ruhiyatida turg'unlik bo'lmaydi. Buzg'unchi reaksiya –ushbu reaksiya kiruvchi bemorlar shifokorning ko'rsatmalariga quloq solmaydilar, o'z sog'liklariga e'tiborsiz bo'ladilar.

Hozirgi kunda ayollarda ham onkologik kasalliklar ko'plab uchramoqda. Buning boisi nimada deb o'ylaysiz? Albatta, ayollarning o'ziga nisbatan befarqligi, sog'ligiga e'tibor bermasligi natijasida ayollarda ham onkologik kasalliklar avj olmoqda. Shu sababdan ham ayollarni himoya qilish, ularning sog'ligini tiklash maqsadida psixologik ko'mak xizmatlari tashkil qilmoqda. Onkologik kasalliklarda reaktiv holatlar, birinchi navbatda, xavotirlidepressiv sindrom rivojlanishi bilan namoyon bo'ladi. Shuningdek, ipoxondriya, isteriya, insomniyava agressiv holatlar yuzaga kelishi yoki aksincha, bemorda o'z kasalligiga nisbatan butunlay befarqlik paydo bo'lib, vrachlarning xulosalarini butunlay inkor qilish darajasigacha yetishi mumkin.

Bemorga kasallik haqida ma'lumot bermaslikning salbiy tomonlari ham bor. Masalan, yaqin orada to'yi rejalashtirilgan yigit yoki qizning ota-onasiga farzandining kasalligi haqida deontologiya va etikaning barcha prinsiplariga amal qilgan holda ma'lum qilish zarur. Yoki kasalligi jiddiy ekanligidan bexabar bemor ko'rsatilgan vaqtda davolanish muolajalariga kelmasligi va zarur dori-darmonlarni vaqtda qabul qilmasligi mumkin, jiddiy kasalligidan bexabar bemor uzoq safarlarga ketishi, zararli fizioterapevtik muolajalar olishi mumkin. Shuningdek, ushbu kasallik bilan ishlashga mone'lik qiluvchi kasb egalarida, ya'ni uchuvchi, poyezd mashinisti, haydovchi va shu kabi o'zi va boshqa bironlar xayoti uchun havfli vaziyatlar yuzaga kelishi mumkin. Bunday vaziyatlar juda ko'p va ular vrach tomonidan e'tiborga olinishi zarur.

Psixologik davolash oila a'zolari va do'stlariga yordam berishga qaratilgan yaqin odamni yo'qotishdan oldin, ularning yo'qligini qabul qilish, his-tuyg'ular va u yaratadigan og'riq ustida ishlash, vafot etgan odamsiz hayotga moslasha olish.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, onkologik kasalliklarga chalingan bemorlar ruhiy tushkun kayfiyatda bo'lishadi. Har qanday vaziyatda ham ularni kuchli bo'lishlariga ishontirish lozim. Tuzalib ketishlariga umid uyg'otib, ularga ko'proq g'amxo'rlik qilish talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Zafirboy Ibodullayev: "Tibbiyot psixologiyasi" Toshkent-2019.
2. Boysoatovna, R. R. (2022). KASB TANLASH MOTIVATSIYASI NAMOYON BO'LISHIDA PSIXOLOGIK OMILLAR. FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES, 1(11), 65-69
3. Boysoatovna, R. R., & Muxayyo, A. (2023). TIBBIYOT XODIMLARI O'RTASIDAGI IJOBIY MUHITNI YARATISHGA QARATILGAN PSIXOLOGIK TAVSIYALAR. Scientific Impulse, 1(6), 424-429.
4. Boysoatovna, R. R. (2023). ABU ALI IBN SINO ASARLARIDA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK YONDOSHUVNING O'ZIGA HOS JIHATLARI. Scientific Impulse, 1(6), 419-423